

Міністерство освіти і науки України
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ДИТИНА

Освітня програма для дітей

від 2 до 7 років

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України № 1432 від 31.10.2025)

Керівник проекту:

О. П. Турунцев, в.о. ректора Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, заслужений працівник освіти України.

Авторський колектив:

Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна, К. І. Волинець, Ю. О. Волинець, Л. В. Гаращенко, Т. Ю. Головатенко, Н. М. Голота, О. А. Іваненко, І. І. Карабаєва, О. В. Коваленко, Л. В. Козак, І. В. Кондратець, С. Г. Кондратюк, О. В. Котенко, О. Д. Літіченко, О. В. Лобода, М. А. Машовець, О. А. Половіна, А. О. Прядко, Т. О. Пономаренко, І. Є. Товкач.

Наукове редагування:

О. А. Половіна, завідувач кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент;

І. В. Кондратець, доцент кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук.

Рецензенти:

С. М. Курінна, завідувач кафедри дошкільної освіти факультету дошкільної освіти та практичної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;

Дралюк Яна, директор ЗДО № 100 «Казка» м. Києва.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	7
Родини вихованців і дитячий садок: єдність мети, варіативність засобів ...	11

ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ВІД ДВОХ ДО СЕМИ РОКІВ

I. ІНВАРІАНТНА СКЛАДОВА

ПЕРША МОЛОДША ГРУПА «КРИХІТКИ» (ТРЕТІЙ РІК ЖИТТЯ)

Особистість дитини: на що потрібно звернути увагу	17
<i>Вікові особливості психічного розвитку</i>	17
<i>Здоров'я та фізичний розвиток</i>	26
Організація життєдіяльності дитини	32
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	32
Екопростір розвитку дитини	34
<i>Предметний світ: що навколо мене</i>	34
<i>Соціальний світ: хто поряд зі мною</i>	36
<i>Природний світ: дитина у світі природи</i>	38
Гра дитини	41
Комунікативний розвиток особистості	46
Дитина у світі мистецтва	49
<i>Художньо-продуктивне образотворення</i>	49
<i>Літературне образотворення</i>	52
<i>Музика</i>	55
<i>Гра на дитячих музичних інструментах</i>	59
<i>Театральне образотворення</i>	60

ДРУГА МОЛОДША ГРУПА «МАЛЯТА» (ЧЕТВЕРТИЙ РІК ЖИТТЯ)

Особистість дитини: на що потрібно звернути увагу	63
<i>Вікові особливості психічного розвитку</i>	63
<i>Здоров'я та фізичний розвиток</i>	72
Організація життєдіяльності дитини	81
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	81
Екопростір розвитку дитини	84

<i>Предметний світ: що навколо мене</i>	84
<i>Соціальний світ: хто поряд зі мною</i>	86
<i>Природний світ: дитина у світі природи</i>	90
Гра дитини	95
Комунікативний розвиток особистості	100
Дитина у світі мистецтва	103
<i>Художньо-продуктивне образотворення</i>	103
<i>Літературне образотворення</i>	106
Музика	111
<i>Гра на дитячих музичних інструментах</i>	115
<i>Театральне образотворення</i>	117

СЕРЕДНЯ ГРУПА «ЧОМУСИКИ» (П'ЯТИЙ РІК ЖИТТЯ) 119

Особистість дитини: на що потрібно звернути увагу	119
<i>Вікові особливості психічного розвитку</i>	119
<i>Здоров'я та фізичний розвиток</i>	128
Організація життєдіяльності дитини	139
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	139
Екопростір розвитку дитини	143
<i>Предметний світ: що навколо мене</i>	143
<i>Соціальний світ: хто поряд зі мною</i>	145
<i>Природний світ: дитина у світі природи</i>	150
Гра дитини	157
Комунікативний розвиток особистості	162
Дитина у світі мистецтва	167
<i>Художньо-продуктивне образотворення</i>	167
<i>Літературне образотворення</i>	171
Музика	177
<i>Гра на дитячих музичних інструментах</i>	182
<i>Театральне образотворення</i>	184

СТАРША ГРУПА «ФАНТАЗЕРИ-МРІЙНИКИ» (ШОСТИЙ РІК ЖИТТЯ) 187

Особистість дитини: на що потрібно звернути увагу	187
<i>Вікові особливості психічного розвитку</i>	187
<i>Здоров'я та фізичний розвиток</i>	195
Організація життєдіяльності дитини	208
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	208
Конструювання	211
Екопростір розвитку дитини	215
<i>Предметний світ: що навколо мене</i>	215
<i>Соціальний світ: хто поряд зі мною</i>	217
<i>Природний світ: дитина у світі природи</i>	223

Гра дитини	231
Комунікативний розвиток особистості	237
Дитина у світі мистецтва	243
Художньо-продуктивне образотворення	243
Літературне образотворення	250
Музика	255
Гра на дитячих музичних інструментах	260
Театральне образотворення	262
«ДОСЛІДНИКИ» (СЬОМИЙ РІК ЖИТТЯ)	266
Особистість дитини: на що потрібно звернути увагу	266
Вікові особливості психічного розвитку	266
Здоров'я та фізичний розвиток	276
Організація життєдіяльності дитини	286
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	286
Конструювання	290
Екопростір розвитку дитини	292
Предметний світ: що навколо мене	292
Соціальний світ: хто поряд зі мною	294
Природний світ: дитина у світі природи	298
Гра дитини	304
Комунікативний розвиток особистості	309
Дитина у світі мистецтва	313
Художньо-продуктивне образотворення	313
Літературне образотворення	320
Музика	326
Гра на дитячих музичних інструментах	332
Театральне образотворення	334
Короткі нотатки на допомогу вихователю	339
Розвивальне середовище	339
Сучасні форми організації освітнього процесу	344
Якщо в групі дитина з особливими освітніми потребами	351
Рекомендації психолога щодо готовності дитини до школи	356

II. ВАРІАТИВНА СКЛАДОВА

Програма "TIP-TOP ENGLISH"	360
Дитяче експериментування та винахідництво	400
Шахи	403
Хореографія	406
Література на допомогу вихователям і батькам	427

СКЛАД АВТОРСЬКОГО КОЛЕКТИВУ, ЯКИЙ ПРАЦЮВАВ НАД ПРОГРАМОЮ «ДИТИНА»

Керівник проекту — О. П. Турунцев.

Родини вихованців і дитячий садок: єдність мети, варіативність засобів — І. В. Кондратець.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ВІД ДВОХ ДО СЕМИ РОКІВ

I. Інваріантна складова

Особистість дитини: на що потрібно звернути увагу

Вікові особливості психічного розвитку — І. І. Карабаєва.

Здоров'я та фізичний розвиток — О. Л. Богініч, Л. В. Гаращенко.

Організація життєдіяльності дитини

Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі — О. В. Коваленко,
М. А. Машовець, К. І. Волинець.

Екопростір розвитку дитини

Предметний світ: що навколо мене — О. Д. Літіченко.

*Соціальний світ: хто поряд зі мною — Т. О. Пономаренко,
О. Д. Літіченко.*

*Природний світ: дитина у світі природи — Г. В. Беленька,
В. М. Вертугіна.*

Гра дитини — С. Г. Кондратюк.

Комунікативний розвиток особистості — І. Є. Товкач.

Дитина у світі мистецтва

Художньо-продуктивне образотворення — О. А. Половіна.

Літературне образотворення — І. В. Кондратець.

Музика — О. А. Іваненко.

Театральне образотворення — О. А. Половіна, І. В. Кондратець.

Короткі нотатки на допомогу вихователю — І. В. Кондратець,
Л. В. Козак, А. О. Прядко.

II. Варіативна складова

Програма “TIP-TOP ENGLISH” — О. В. Котенко, Т. Ю. Головатенко,
О. В. Лобода.

Дитяче експериментування та винахідництво. Шахи — Ю. О. Воли-
нець.

Хореографія — О. А. Іваненко.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

- ...головна виховання є: 1) благо родити;
- 2) зберегти пташеняті молоде здоров'я;
- 3) навчити вдячності.

За Г. Сковородою

Сучасне суспільне дошкільне виховання є первинною, а отже, базовою складовою системи безперервної освіти в Україні, яка характеризується динамічними процесами кількісних і якісних перетворень. Відбулася глибока трансформація у поглядах на роль освіти взагалі, місце дошкільної ланки в системі освіти, ставленні до дошкільного періоду життя й навчання дітей раннього віку, які володіють великими потенційними можливостями та природними ресурсами.

Пропонуючи педагогічній і батьківській спільнотам оновлену програму розвитку дітей від двох до семи років «Дитина», авторський колектив акцентує увагу читачів на тих факторах, що зумовили необхідність її оновлення. Насамперед це:

- рання інтелектуалізація дітей за рахунок розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, адже сучасні діти цифровий і реальний світ сприймають як дві частинки цілого;

- прийняття та впровадження в життя освітньої реформи «Нова українська школа» (НУШ);

- інтеграція української системи освіти у європейський освітній простір;

- посилення кризових явищ у різних сферах суспільного буття, що впливають на формування ціннісних орієнтирів дітей.

Оновлена Програма декларує зміну наявних шаблонів, стереотипів і установок меншовартісності дошкільної освіти й перетворення її на ефективний осередок модеративно-фасилітаторної допомоги дітям, батькам і педагогам.

Враховуючи означене вище, авторський колектив зробив акценти на:

- створенні в закладі дошкільної освіти позитивного, динамічного освітньо-ігрового простору для оптимізації творчого потенціалу дітей;
- взаємодії суспільного і родинного виховання;
- реанімації та збагаченні ігрової діяльності в освітньому процесі;
- розвитку емоційного інтелекту дитини на основі ознайомлення з мистецтвом;
- посиленні морально-етичного складника у змісті всіх розділів Програми;
- особистісно зорієнтованих засадах роботи вихователя з дітьми в інклюзивних групах;
- узгодженні змісту освітніх ліній із програмою першого класу НУШ.

У відповідь на виклики сучасного соціуму, зокрема орієнтир на *soft skills* (гнучкі навички) як інструмент олюднення освіти в технологічному суспільстві, та з метою підсилення ролі мистецтва у розвитку особистості дитини дошкільного віку й надання йому пріоритетного значення суттєво оновлено розділ «Дитина у світі мистецтва». Зміст образотворчої діяльності пропонувано реалізовувати на основі технології образотворення. Із цим пов'язане оновлення й освітніх завдань, і змісту діяльності в підрозділі «Художньо-продуктивне образотворення» («Малювання — “free painting”», «Аплікація — конструктивне образотворення», «Ліплення — пластичне образотворення»). У підрозділі «Дитина у світі мистецтва» сфокусовано увагу на художньо-педагогічному спілкуванні з дітьми за змістом творчості українських і зарубіжних сучасних і класичних художників, а також митців з обмеженими можливостями.

Підрозділ «Літературна скринька» змінився на «Літературне образотворення». Повністю оновлений зміст і освітні завдання акцентують увагу на опрацюванні художніх текстів і їх рефлексії та передбачають низку форм роботи, спрямованих на формування свідомого читача. Значно розширено структурні компоненти («Світ художнього тексту», «Літературно-розвивальний простір», «Філософська година для дітей» та ін.); наведено перелік творів класичної та сучасної дитячої літератури для кожної вікової групи.

У підрозділі «Музика» оновлено репертуар, винесено окремо такий структурний компонент, як «Гра на дитячих музичних інструментах»,

оскільки передбачено, що означений вид діяльності має здійснюватися не лише музичними керівниками, а й вихователями.

Сучасний підхід задекларовано у підрозділі «Театральне образотворення». Уперше на допомогу практикам виокремлено вектори організації театралізованої діяльності — формування глядацької та виконавської культури; подано алгоритм долучення дітей до мистецтва театру (створення особливої атмосфери, яка забезпечує емоційний відгук; ознайомлення з театральними професіями). З'явилися також нові рубрики: «Академія свідомого глядача», «Театральні арабески», «Театральний простір», «Акторська студія». Акцент зроблено на розвитку особистісних якостей дітей засобом театального мистецтва та механізмі формування мистецької рефлексії.

У підрозділі «Соціальний світ» пріоритети надано формуванню медіаграмотності дітей дошкільного віку у сучасному соціальному освіті; економічному складнику формування життєвої компетентності дітей; праці як засобу взаємодії дітей і дорослих, що є запорукою успішної соціалізації; розвитку самостійності та лідерських якостей особистості як гарантії успіху в подальшому житті; правовій складовій, основою якої є формування відповідальності й розуміння своїх обов'язків з огляду на європейські цінності.

Підрозділ «Сучасні форми організації освітнього процесу» зорієнтує практиків на новітні підходи до здійснення освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку: «рефлексійне коло», «тематична мініатюра», «квест», «геокешінг», «гра-стратегія», «гра з вільними матеріалами», колекціонування та ін.

Скарбничкою практико-орієнтованої допомоги педагогам і батькам є підрозділ «Рекомендації психолога щодо готовності дитини до школи», який складений з урахуванням змісту НУШ і містить низку тестів готовності дитини до школи. У ньому підготовка до школи декларується не як уміння читати, писати та вирішувати навчальні завдання, а як ступінь готовності орієнтуватися у соціальних ситуаціях і набувати життєвого досвіду.

До варіативної частини програми додано розділ «Дитяче експериментування та винахідництво», який дозволить творчо й активно формувати пошуково-дослідницьку компетентність дитини, що стане запорукою освітньої діяльності в майбутньому.

Дорослі, які причетні до процесу становлення особистості дитини дошкільного віку, мають розуміти свою відповідальність перед майбуттям і сповідувати принцип лідерства служіння. Для цього на-самперед необхідно:

— сприймати дитину як вільну особистість, що потребує свободи як умови розвитку, саморозвивається в притаманних їй видах діяльності: ігровій, пізнавальній, практично-творчій тощо;

— бути партнером дитини у пізнанні самої себе, світу і себе у світі;

— забезпечувати емоційний комфорт, стан благополуччя й долучення до життя соціуму;

— створювати умови для індивідуалізації траєкторії особистісного розвитку, формування цінностей, особистісних якостей і життєвих компетентностей.

Нова Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина», рекомендована Міністерством освіти і науки України, пропонує дорослим — вихователям і батькам дітей дошкільного віку — вибудувати освітній процес на основі врахування індивідуальних можливостей, здібностей і потреб дітей кожного вікового періоду. Її зміст є науково виваженим, однак це не заперечує можливість його варіювання залежно від темпу індивідуального розвитку дитини.

Авторський колектив

Навчальне видання

ДИТИНА

Освітня програма для дітей
від 2 до 7 років

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

У виданні з навчальною метою
(п. 6 ст. 15, ст. 23 Закону України «Про авторське право і суміжні права»)
використані матеріали, що містяться у вільному доступі в мережі «Інтернет»

В оформленні обкладинки використаний ілюстративний матеріал сайту freeripk

Науково-методичний центр видавничої діяльності
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Завідувачка НМЦ видавничої діяльності Марія ПРЯДКО
Відповідальна за випуск Антоніна ДАНИЛЕНКО
Над виданням працювали Людмила ПОТРАВКА, Людмила СТОЛІТНЯ,
Тетяна НЕСТЕРОВА, Наталія ПОГОРЕЛОВА

Підписано до друку 06.11.2025 р. Формат 60×84/16.

Ум. друк. арк. 24,88. Зам. № 5-17.

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8052 від 29.01.2024 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі «Інтернет» без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.

Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проекту
Д49 О. П. Турунцев ; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна
[та ін.] ; наук. ред. О. А. Половіна, І. В. Кондратець ; Київ. столич. ун-т
ім. Б. Грінченка. — Київ : Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка, 2025. — 428 с.
ISBN 978-617-658-141-3

Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина» є комплексною освітньою програмою, в якій відображено вимоги до змісту дошкільної освіти. Зміст освітньої взаємодії з дітьми структуровано за принципом інваріантності та варіативності, що дає змогу відійти від традиційної системи занять, уможливорює інтеграцію різних видів діяльності й тісно пов'язано з реаліями життя, потребами та інтересами сучасних дітей. Завдання програми — представити зміст освітньої взаємодії з дітьми різних вікових груп, що відповідає їхнім віковим особливостям та узгоджений з концепцією і програмою НУШ. Основний акцент зроблено на етично-естетичному складнику освітнього процесу, що сприяє формуванню основ ціннісних орієнтацій особистості та її духовному розвитку. Реалізація програмних вимог забезпечить належні умови для зростання здорової, щасливої, самодостатньої, творчої особистості.

Для педагогів закладів дошкільної освіти, сімейних педагогів (гувернерів), батьків, студентів, аспірантів та викладачів закладів вищої освіти педагогічного спрямування.

УДК 373.2(073)